

ДО ПИТАННЯ ПРАГМАТИЧНОГО АСПЕКТУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Вивчення особливостей функціонування фразеологічних одиниць у художньому тексті належить до найбільш актуальних питань у сучасній лінгвістиці. Численні розвідки стосуються як визначення критеріїв виділення фразеологізмів, способів їх використання в стилістиці, так і їх перекладу, типології словоскладання тощо (І. Р. Гальперін, Н. Н. Амосова, О. І. Смирницький, Л. А. Булаховський, Л. Г. Авксентьєв, О. В. Кунін, К. М. Ряшенцев, Н. Ф. Клименко, В. Н. Телія, Л. П. Пастушенко, Л. П. Сміт, Т. Л. Павленко та ін.). Попри глибину проблематики фразеології, все ж лишається чимало питань, що потребують уточнення й розв'язання, а відтак тема статті є актуальною. Роль фразеологізмів у передаванні досвіду попередніх поколінь важко переоцінити. Тим актуальнішим видається питання дослідження фразеологічних одиниць (ФО) у сучасному художньому тексті.

Роботу виконано на матеріалі одного з найкращих творів сучасної літератури, який дав чималий матеріал для дослідження живої народної фразеології. Джерельною базою розвідки стали ФО, вилучені з роману «Вічник» Мирослава Дочинця [3]. Метою дослідження є вивчення прагматичного аспекту функціонування ФО в окремому художньому творі, де виражальні особливості фразеологізмів виявляють себе особливо виразно та яскраво.

Фразеологізм розуміємо як будь-який тип стійкого сполучення слів. Досліджуваний матеріал дає численні зразки ФО різних типів: не на фіглю спудився [3, с. 154], гризся страхом [3, с. 155], чесний піт [3, с. 162]; приказки: Така моя доля – як дірява льоля [3, с. 176], Усе добре, що варене [3, с. 178]; прислів'я: Коли мусиш, то й камінь укусиш [3, с. 142], Скільки наміряно тобі, стільки понесеш [3, с. 143], Хто терпен, той спасен [3, с. 143], Око – пан, а рука – трудар [3, с. 153] тощо. Нами встановлено, що ФО, які позначають емоційний стан, у романі вжито для передавання емоційного напруження героїв, для вираження агресії, упевненості, суб'єктивного ставлення до інших, зокрема й до читача, адже твір рясніє численними життєвими порадами, спрямованими безпосередньо до нього.

За нашими спостереженнями, твір містить здебільшого ФО позитивного прагматичного спрямування. Тож основну функцію ФО «Вічника» визначаємо як таку, що дає позитивну, життєстверджувальну

суб'єктивну оцінку: Ремесло не коромисло, плече не надавить [3, с. 177], Краса до вінця, а розум до кінця [3, с. 181], Від рівного дерева рівна й тінь [3, с. 181], Все, що з нами стається, – благодать [3, с. 157]. Особливістю досліджуваних нами ФО є те, що емоційно-оцінні посили героя виражено чітко, розкривають умови й мету ситуативного спілкування, відбивають знання й уявлення про світ героїв, їх стосунки й життєвий досвід. ФО, ужиті автором, роблять мовлення головного героя, від імені якого ведеться оповідь, виразним, підкреслено емоційним – характеризують людину, яка з любов'ю та повагою ставиться до всього, що її оточує: Господи, як мало чоловіку треба, і як багато Ти даєш! [3, с. 181], Череп'я довше живе, як цілий горнець [3, с. 176], Чоловік має пахнути вітром, а жона димом [3, с. 162], Навчися і вмій чекати [3, с. 188]. Як можна бачити з наведених прикладів, ФО у творі часто вжито як афоризми.

Отже, основна функція ФО досліджуваного твору – характерологічна, оскільки розкриває світобачення, характер головного героя-оповідача. Спостерігаємо також індивідуально-авторські трансформації ФО, серед яких найчастіше натрапляємо на заміну якогось із компонентів фразеологізму: Кривця мерзла в жилах [3, с. 168], ... був спокійний, як гребля [3, с. 168], Ворон ворону ока не видовбає [3, с. 150]. Зазначимо, що трансформація повсякчасно виникає не лише в художньому тексті, а й у повсякденному спілкуванні. Входячи до складу роману «Вічник», ФО сприймаються читачем як органічна його складова, твір сповнений прислів'ями, приказками – й вони виступають невід'ємним його компонентом, з одного боку, й одиницею мови, що реалізує своє інваріантне значення, з іншого. Читач фіксує не лише звуковий склад ФО, а й граматичну структуру, семантичний потенціал кожного з його компонентів. Отже, включення ФО до тексту художнього твору обумовлено не лише їх значенням, але й внутрішньою формою. Це свідчить про аналітичний характер індивідуального авторського сприйняття, про суб'єктивне оцінювання всіх складових ФО з погляду їх слугування втіленню й вираженню певного смислового змісту. ФО дозволяють сформувати мовленнєву характеристику героя твору, вказати на його характер, тобто виконують характерологічну функцію.

Література

1. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології / М. Ф. Алефіренко. – Харків : Вища школа, 1987. – 135 с.
2. Білоноженко В. М., Гнатюк І. С. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів / В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк. – К. : Наукова думка, 1989. – 156 с.

3. Дочинець М. Лад / Мирослав Дочинець. – Мукачево, 2014. – С. 115-352.
4. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія / Р. П. Зорівчак. – Львів : Вища школа, 1983. – 172 с.
5. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с.
6. Ужченко В. Д. Українська фразеологія / В. Д. Ужченко, Авксентьев Л. Г. – Харків : Основа, 1990, – 167с.